

Cigány út Európába

„Úton Európába” – néhány éve számtalan cikk jelent meg a különböző újságokban, amely a magyar csatlakozási esélyeket latolgatta az Európai Unióhoz. Ha van nép, amelyik vándor népként az öreg kontinens útjain töltötte történelme nagy részét, akkor az mindenképpen a cigány. Az Európai Uniónak nincs olyan tagállama, amelyben ne élne nagy számban romák. Magyarország felvételével az említett szervezetbe, a hazai cigányság számára is megnyílnak a határok. Vajon a jobb életesélyek is megnyílnak számokra? Donáth László országgyűlési képviselő úrtól azt tudakoltam: hogyan látja ő ezt a csatlakozást?

– Az az érdekes, hogy abban a pillanatban, mihelyt összekapcsoljuk cigányságot és Európát, egy régi – s természetes – képlet ugrik az ember eszébe. Az az idő, amelynek talán az első világháború vetett véget, amikor is a cigány ember valahol a világra jött és ki tudja, hogy hol, de szinte biztos, hogy valahol egészen máshol halt meg. Végig vándorolta Európát, Spanyolországtól Lettorszáig, Olaszországtól Magyarorszáig, azzal a magától értetődő természetességgel, hogy mindenütt otthon van. A mesterségüket – akár zene, akár valami kézműves tevékenység – bárhol tudták csinálni, hiszen nem voltak nyelvhez kötve. Az persze egy másik kérdés – amit Jókai, regényeinek cigányfiguráiban gyönyörűen megmutat –, hogyha kellett, akár tizenöt nyelvet is megtanultak. Magyarán: számomra teljesen természetes és magától értetődő eseménye lenne az életnek, hogy egy ilyen csatlakozás révén újra szabadon lehesen vándorolni. Kérdés, hogy a mai cigányság rendelkezik-e azzal a mesterségbeli tudással, életerővel, lelkesedéssel, fantáziával és bátorsággal, amivel az egykoriak

bírtak. Ahhoz ugyanis, hogy bárhol éljen, munkát vállaljon, letelepedjen, és ha úgy hozza a sors, tovább menjen, mindezt szüksége lenne.

– De hiszen idehaza sem tud elhelyezkedni, álláshoz, stabil megélhetéshez jutni a legtöbb munkaképes cigányember!

– Ez a kérdés komorabb, súlyosabb, a magyar valósághoz közelebb álló része. Európa egészében munkanélküliség van, a mérték különböző, de semmi kétség afelől, hogy nem egyszerű senki számára egyszerű munkaerejét, tehetségét áruba bocsátani, és valahol másutt eladnia. Nagy valószínűséggel azok az emberek lesznek képesek a közeljövőben élni a szabad vándorlás, munkavállalás és lakhatás lehetőségével, akiknek valódi, érvényesíthető tudása, tehetsége van. A magyarországi cigányság túlnyomó többsége, sajnos nem ebbe a kategóriába tartozik. Értelemszerűen itt-hon marad tehát, és változatlanul kiszolgáltatottabb gazdasági-társadalmi helyzetben létezik majd, mint a magyar lakosság, polgárság túlnyomó része. Azzal együtt, hogy persze csodák mindig vannak, nem tartom elképzelhetetlennek, hogy tizenöt-húsz-harminc esztendő alatt – ebben a valóságosan és természetesen egységesülő – Európában a tanítás, a nevelés, az emberi jogok védelme, az emberi tehetség munkálása eléri azt a szintet, hogy végül is mindegy lesz, hogy valaki Hollandiában vagy Magyarországon látja meg a napvilágot. Mindegy, hogy ő dán, roma, zsidó vagy ukrán, de valami módon ennek a földrésznek önbecsülése, érdekei és eszményei mentén képes lesz megőrizni, vagy újra teremteni azt a közösséget, amelyben végül is mindenki ember.

Itt vagyunk Európában

Amikor legelőször felvetődött, hogy Magyarországnak van esélye csatlakozni az Európai Unióhoz, rögtön beszédtema lett cigány értelmiségi körökben is, hogy „a cigányság a mai helyzetében eljuthat-e Európába?”. Nyugati politikusok egyre-másra a cigányok beözönlésével riogatják nemzetüket. Choli Daróczi József író, költő véleményét is megkérdeztem erről.

– A cigányságnak nem kell, hogy Európába jusson, vagy menjen. Kovács Jóska barátommal már a rendszerváltás idején szoktuk volt mondani: hogy mi, cigányok – noha az Egyesült Államoktól egészen Oroszorszáig mindenhol jelen vagyunk –, már régen, 1416 óta Európában élünk. Nekünk nem kell Európába menni, Európában vagyunk. Van olyan kultúránk, amit e földrészen még nem ismernek, de ha afelől, és nem az életmód oldaláról közelítenek meg bennünket: cso-

Az írást Varga Ilona kiadás alatt álló „Hanglenyomatok” című interjúkötetéből vettük át.

dátos színfoltja vagyunk az európaiságnak. Az európai kultúra már kezd sematikussá válni, gépi kultúrává. És akkor az ember találkozik egy ilyen embercentrikus társasággal, közösséggel, mint a cigány... Ezért mondom, hogy szép színfoltja az egész európaiságnak. Sokkal rugalmasabbak vagyunk mi, mint az európai népek. Egyik napról a másikra tudunk alkalmazkodni. Nekünk a váltásképességünk sokkal nagyobb, nyilván az életmódból, meg helyzetünkéből adódóan. Egyik nap még Romániában vagyunk, a következő nap már Németországban, és minden további nélkül fel tudjuk venni a ritmust. Ez az egész világon így működik. Éppen azért mondom tehát, hogy velünk nincs igazi baj, és nem is lesz az Európába menő úton. Itt mindig a gazdaságnak, de főleg a piacnak van baja. Hiába mondják egyes politikusok, hogy a cigányok ilyenek, meg olyanok. Nem igaz, nem ez a döntő. Mi sokkal gyorsabban tudunk alkalmazkodni az európai életmódhoz, életritmushoz.

– Szokás arra hivatkozni, hogy „majd a gyerekeinknek jobb lesz”.

– Sokkal jobb lenne, ha előbb itthon és most lenne jó a gyerekeinknek. Ha aztán a gyerekeink már itthon is jól érzik magukat, akkor nyílhat ki Európa nekünk, mert úgyis visszajövünk, hiszen nekünk Magyarország – Európa. Nekünk Európa kellős közepe Magyarország. Mi Magyarországon akarunk Európában lenni. Hidd el: itthon kell, jól érezzük magunkat! Nekünk ezt kellene szorgalmaznunk. A cigány politikusoknak elsősorban.

– Úgy gondolom, vannak kapcsolatai a már EU-tagállamokban élő cigányokkal, hiszen – ha úgy tetszik – mi, cigányok már nagy számban bent vagyunk az Unióban. Ők hogy látják az EU-t?

– Bizony, ott vagyunk! Nem különösebben titok, hiszen hivatalosan értesítettek róla: Svédországból, Hollandiából, Dániából jönnek már ide a cigányok hozzánk. Valószínűleg a magyarországi cigányság, a magyarországi cigányság kultúrája és nyelve érdeklí őket, az uniós országok cigányságának képviselőit. Nagyon-nagyon sokra tartanak bennünket ebből az aspektusból. A nem-cigány Európa viszont nem erre kíváncsi, hanem a technokrata tudásunkra. Az pedig nekünk nincs. Vannak viszont érzelmi és irodalmi, költészeti, nyelvi és néprajzi értékeink, gyönyörűségeink. Ezeket kellene most kihasználni – de ezt most én találok csak ki, Ilona –, humanizálni a nyugat-európai technokrata társadalmat, a mi cigány-humanizmusunkkal.

Varga Ilona

Hajdrák Tímea felvételei

